

QORTI TA' L-APPELL

**S.T.O. PRIM IMHALLEF
VINCENT DE GAETANO**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH D. CAMILLERI**

**ONOR. IMHALLEF
JOSEPH A. FILLETTI**

Seduta tat-28 ta' Novembru, 2008

Appell Civili Numru. 1522/1993/1

**Joseph Bowman ghan-nom u in rapprezentanza ta'
Parnis England Trucking Limited**

v.

**Anthony Mizzi u Joseph Mizzi bhala diretturi u ghan-
nom ta' J & A Trucking Company Limited u b'digriet
tas-7 ta' April 1994, gie kjamat in kawza John Bugeja**

Il-Qorti:

IS-SENTENZA APPELLATA

1. Dana huwa appell minn sentenza moghtija mill-
Onorabbli Prim Awla tal-Qorti Civili fl-20 ta' Marzu 2003,

dwar danni pretizi mis-socjeta` attrici wara s-serq ta' "tractor unit" kif ukoll "trailer" li kien mimli bil-merkanzija ta' terzi persuni. Dawn it-terzi persuni kienu ottjenew gudikat kontra s-socjeta` attrici, li f'din il-kawza, issa, qieghda ddur kontra s-socjeta` konvenuta ghar-rizarciment tad-danni konsistenti fis-sorta, spejjez u imghax derivanti mill-imsemmi gudikat. Dana billi s-socjeta` attrici kienet issubappaltat il-kuntratt tat-trasport tal-merkanzija tat-terzi persuni lis-socjeta` konvenuta, li a sua volta, kienet qabdet lil John Bugeja biex igorrha. Is-serqa in kwistjoni sehhet fl-Italja fil-5 ta' Novembru 1992, meta l-imsemmi "tractor unit" u "trailer" kienu taht ir-responsabbilita` tas-socjeta` konvenuta u ta' l-imsemmi Bugeja, li gie kjamat in kawza.

2. Ghall-ahjar intendiment ta' dan l-appell, is-sentenza appellata sejra tigi riprodotta kollha kemm hi:

"Il-Qorti;

"Rat ic-citazzjoni pprezentata mis-socjeta` attrici fl-4 ta' Novembru, 1993, li biha wara li ppremettiet:

"1. Illi l-attur nomine jopera negozju ta' `road haulage' minn Malta ghall-kontinent u vici-vers;

"2. Illi l-operat ta' dan in-negozju jigi subappaltat lill-konvenuti nomine skond ftehim milhuq bejn il-partijiet kif jidher mid-dokumenti esebiti bhala dokument A u B u skond il-kundizzjonijiet tal-Konvenzjoni tal-Garr Internazzjonali ta' merkanzija bit-Triq maghrufa bhala s-C.M.R.;

"3. Illi l-attur nomine inkariga lill-konvenuti nomine jgibu Malta minn Milan, l-Italja, merkanzija tramite l-agenti Taljani ta' l-attur nomine, Sittam Spa li kienet tikkonsisti fi 'spare parts' destinati ghal U.C.I.M. Ltd. u Muscat Motors Ltd. Malta kif ukoll fliexken tal-plastik ghal Sun Chemicals Ltd. Dokument C u D;

"4. Illi dan ix-xoghol tghabba fil-5 ta' Novembru 1992 fuq Tractor Numru J-4489 (M) proprjeta` tal-konvenuti

nomine u misjuq minn impjegat taghhom certu John Bugeja u fuq it-trailer numru TR-084 mikri lill-atturi u misluf lill-konvenuti;

"5. Illi jidher li s-sewwieq tat-tractor mar ghand l-agenti tas-socjeta` attrici Sittam S.p.a. biex jigbor id-dokumenti tal-merkanzija mgħobbija u waqt li halla t-tractor u t-trailer "unattended" dan insteraq bil-merkanzija kollha u dana kif jidher mir-rapport tal-pulizija Taljana u tas-Sittam S.p.a. hawn annessi bhala dokumenti E1 sa E7 u dokument F1 sa F8;

"6. Illi ghal dan is-serq tahti s-socjeta` konvenuta stante li qatt m'ghandu jithalla *truck/trailer* "unattended" bil-merkanzija fuqu;

"7. Illi s-socjeta` attrici qieghda tinzamm responsabbli ghad-danni sofferti mir-ricevitori kif jidher mid-dokumenti G1 sa G6;

"8. Illi sussegwentement it-trailer instab fis-16 ta' Novembru 1993 bil-merkanzija biss tal-fliexken tal-plastik madankollu l-proprjetarju tat-trailer qed izomm lill-atturi responsabbli ghad-danni sofferti minnu Dok. H1 sa H2 u r-ricevitori tal-fliexken qed jagħmel l-istess Dok. I-1 u I-2;

"9. Illi l-attur nomine stess sofra danni diretti konsiderevoli;

"10. Illi ghal dawn id-danni huma responsabbli l-konvenuti nomine stante li ma qdewx dmirijthom kif tirrikjedi s-sengha u l-arti;

"Għalhekk l-attur nomine talab bir-rispett li din l-Onorabbli Qorti jogħgħobha:

"(1) tiddikjara lill-konvenuti nomine responsabbli ghad-danni sofferti mill-attur nomine meta nsteraq it-*tractor* Numru J-4489 (M) u *trailer* Numru TR-084 bil-merkanzija fuqu meta kien taht responsabbilita` taghhom;

"(2) tillikwida d-danni sofferti mill-attur nomine occorrendo permezz ta' perit nominandi;

"(3) tikkundanna lill-konvenuti nomine jhallsu lill-attur nomine d-danni hekk likwidati.

"Bl-ispejjez kontra l-konvenuti nomine li jibqghu minn issa ingunti ghas-subizzjoni.

"Rat in-Nota tal-Eccezzjonijiet tal-konvenuti nomine li in forza taghha eccepew:

"1. Illi John Bugeja mhux impjegat tad-ditta konvenuta imma biss appaltat u fil-fatt il-konvenuti m'ghandhom ebda *drivers* impjegati tal-kumpanija biex b'hekk John Bugeja ghandu jkun l-uniku legittimu kontradittur ta' l-atturi f'din il-kawza;

"2. Illi ghalhekk ghandu jigi kjamat in kawza l-istess John Bugeja ta' 53, St.Helen Street, Cospicua li f'idu u taht ir-responsabbilta tieghu kien jinsab it-tractor Numru J-4489 meta dan gie misruq u li fuqu biss taqa' r-responsabbilita` ta' l-akkadut;

"3. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra l-attur attwalment ghadu ma sofru ebda danni u ghalhekk din il-kawza hija intempestiva;

"4. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra Johna Bugeja li hu appaltat hadem fuq istruzzjonijiet (li dwarhom il-konvenuti ma kienu jafu xejn) diretti moghtija lilu personalment u direttament minn Sittam S.p.a. li huma l-agenti u jagixxu ghas-socjeta` attrici biex b'hekk kien hemm ness dirett bejn ir-rapprezentanti ta' l-atturi u John Bugeja li m'huwiex impjegat tal-konvenut;

"5. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra Sittam S.p.a., agenti ta' l-atturi ordnaw lil John Bugeja biex wara li jghabbi l-merkanzija mid-ditta FIAT S.p.a. f'Turin u minn Mini Plastics ta' Casalpusterlengo huwa jitla' ghand Sittam S.p.a. f'Milan biex jigbor id-dokumenti;

"6. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra John Bugeja ma kellux ghalfejn imur Milan kieku ma giex

mitlub jaghmel hekk minn Sittam S.p.a. u fil-fatt peress illi minn hemm ma ghabba xejn hu ma thallix jidhol fil-*"compound"* tad-ditta Sittam S.p.a. fejn it-*truck* kien ikun indukrat; u jinghad illi l-gbir tad-dokumenti minn Milan ma kienx essenzjali ghall-kontinwazzjoni tat-tragitt stante li dawn id-dokumenti setghu gew konsenjati fil-port jew f'lok iehor;

"7. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra Sittam S.p.a. agenti ta' l-atturi u l-atturi kienu jafu li biex jitla' ghad-dokumenti fl-ufficini ta' Sittam S.p.a. f'Milan John Bugeja kellu bil-fors ihalli t-*truck* ghal xi hin wahdu u minkejja dan huma xorta wahda esigwewlu li jitla' ghad-dokumenti;

"8. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra minn dokument F5 ipprezentat mill-atturi li hu rapport tal-Pulizija Taljana jirrizulta illi: (i) l-*antifurto* tat-*truck* kien mixghul, (ii) il-bibien tal-vejikolu in kwistjoni kienu maghluqin bic-cavetta u (iii) l-uniku domanda li r-risposta taghha hi negattiva hi: *"se il parcheggio dove e` avvenuta il furto era costodito o no."* u hawn irid jinghad li John Bugeja ma setax jidhol fil-*"compound"* ta' Sittam S.p.a. (agenti ta' l-atturi) la ma kellux merkanzija x'jghabbi minn hemm;

"9. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra l-konvenuti ma kellhom ebda tort jew negligenza li ghalha jistghu jinzammu responsabbli ghall-akkadut;

"10. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra, kieku ghal grazzja ta' l-argument John Bugeja jigi meqjus bhala impjegat tal-konvenuti jrid jigi pruvat li kien hemm *"culpa in eligendo"* sabiex ikunu jistghu jinzammu responsabbli l-konvenuti;

"11. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra a kuntrarju ta' dak li inghad fic-citazzjoni l-atturi ma silfu ebda trailer lill-konvenuti liema trailer la jappartjeni lill-atturi u lanqas lill-konvenuti;

"12. Illi minghajr pregudizzju ghall-eccezzjonijiet l-ohra l-allegazzjoni li t-*truck* kien ghal hin qasir wahdu

Kopja Informali ta' Sentenza

“unattended” ma jfissirx li din kienet il-kawza prossima tas-serqa li ghalha ghandhom u jistghu jahtu biss il-hallelin li wettqu l-att delittwali; u l-attur fin-nuqqas ta' l-gharfien ta' dawn ma jistax idur fuq il-konvenuti biex igib dak li tilef;

"13. Salvi eccezzjonijiet ohra.

"Rat id-digriet ta' l-Onorabbli Qorti tal-Kummerc tas-7 ta' April, 1994, li in forza tieghu ordnat il-kjamat fil-kawza ta' John Bugeja;

"Rat in-Nota ta' l-Eccezzjonijiet tal-kjamat fil-kawza li in forza taghha eccepixxa illi:

"1. Preliminarjament d-dekadenza ta' l-azzjoni fil-konfront tieghu stante illi ghaddiet s-sena kontemplata fil-konvenzjoni maghrufa bhala CMR u cioe` bejn meta l-merkanzija giet mghobbija u kellha tasal Malta kemm sad-data li fiha huwa gie notifikat bic-citazzjoni kif ukoll sad-data li fiha gie kjamat in kawza;

"2. Fit-tieni lok u minghajr pregudizzju ghall-premess it-talba ta' l-attur nomine hija intempestiva billi sal-mument li huwa pprezenta c-citazzjoni huwa ma kien bata ebda danni u ghalhekk l-esponenti ghandu jigi liberat mill-osservanza ;

"3. Fit-tielet lok u minghajr pregudizzju ghall-premess l-esponenti ma jahti xejn ghall-incident in kwistjoni u konsegwentement it-talbiet attrici huma infondati fil-fatt u fid-dritt;

"4. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

"Rat id-digriet ta' din il-Qorti tad-9 ta' Novembru, 1995, li in forza taghha dderigiet lill-partijiet biex jillimitaw il-provi dwar l-ewwel talba;

"Rat id-digriet ta' din il-Qorti tas-16 ta' Settembru, 1997, li bih ordnat li d-deposizzjoni tax-xhieda ta' Anthony Mizzi u Tonio Bone fil-kawza fl-ismijiet "Tonio Bone noe vs John

Kopja Informali ta' Sentenza

Bugeja”, citazzjoni numru 1383/92/GCD jigu annessi fl-atti ta' din il-kawza b'riserva ghall-kontro-ezami;

"Rat li kopja tax-xhieda indikata kif ordnat il-Qorti giet debitament esebita fl-atti ta' din il-kawza fil-21 ta' Marzu, 2000;

"Rat id-digriet ta' din il-Qorti tal-11 ta' Ottubru, 2002, li bih ordnat li jigu allegati l-atti tas-segwenti kawza:

"(a) “John Galdes nomine vs Joseph Bowman nomine” (Citazzjoni numru 1479/93) deciza minn din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onor Imhalled David Scicluna fil-25 ta' Jannar, 2002; u

"(b) “Dr. Simon Micallef Stafrace nomine vs Joseph Bowman nomine” (Citazzjoni numru 129/94), deciza minn din il-Qorti kif diversament presjeduta mill-Onor. Imhalled Gino Camilleri fil-15 ta' Jannar, 1997;

"u awtorizzat ukoll lir-rikorrenti John Bugeja sabiex jesebixxi kopja tax-xhieda kollha li nstemghet minn din il-Qorti diversament presjeduta fil-kawza fl-ismijiet “Tonio Bone nomine vs John Bugeja”, citazzjoni numru 1383/92, kif ukoll tax-xhieda mismugha fil-Mandati rilevanti;

"Rat il-verbal ta' din il-Qorti tas-16 ta' Jannar, 2003, fejn gie precizat li l-kawza tista' tibqa' ghas-sentenza fuq it-talbiet kollha taghha;

"Semghet il-provi li ressqu l-partijiet

"Rat l-atti kollha tal-kawza u d-dokumenti esebiti;

"Rat in-Noti ta' l-Osservazzjonijiet li ressqu l-partijiet;

"Semghet lid-difensuri tal-partijiet;

"Rat li l-kawza thalliet ghal-lum ghas-sentenza;

"Ikkunsidrat:

"Illi s-sitwazzjoni ta' din il-kawza inholqot meta s-socjeta` UCIM Company Limited inkarigat lis-socjeta` Parnis England *Trucking* Limited biex twasilha diversi *parts* mill-Italja ghal Malta, liema *parts* kellhom jngarru bi trailer *over land*. Din is-socjeta` Parnis England issubkuntrattat il-kuntratt lis-socjeta` J & A *Trucking* Company Limited li, da parti taghha, inkarigat lil John Bugeja bhala driver biex isuq it-trailer. Dan John Bugeja mhux impjegat tas-socjeta` J & A *Trucking* izda jahdem ghar-rasu u jaghti s-servizz tieghu ta' driver lil min jingagjah. Dan id-driver gie mitlub ukoll jigbor *spare-parts* ta' Alfa Romeo mill-akkwati. Gara li wara li d-driver ghabba t-trailer b'parts minn Turin, huwa cempel lill-ufficcjal tas-socjeta` J & A *Trucking*, is-Sur Tonio Bone, u infurmah li t-trailer ghabbieh izda kien fadallu spazju vojta. Dan l-ufficcjal qallu biex jinzel sa Lodi, post ffit barra Milan, biex jghabbi bottijiet vojta tal-prodott tal-marka "Jif". Dan l-ufficcjal qallu wkoll biex wara li jghabbi dawn il-bottijiet, jikkuntattja lid-ditta SITAM gewwa Milan, u jiehu struzzjonijiet minghand wahda jisimha Patrizia. Id-driver John Bugeja segwa dawn l-istruzzjonijiet u wara li ghabba l-bottijiet vojta tal-prodott tal-marka "Jif", cempel lil din Patrizia li qaltlu biex imur sal-*warehouse* tad-ditta SITAM biex jghabbi xi prodotti ohra peress li kien fadallu xi zewg metri *floor space*. Meta wasal fil-*warehouse* tad-ditta SITAM, id-driver saq it-trailer fil-*loading bay* tad-ditta, u hemmhekk ghabba xoghol iehor tad-ditta SITAM konsistenti f'affarijiet tac-cikkulata u *bowls* tat-*tupperware*, *tubs* u tapiti. Din il-Qorti hawnhekk, trid tirrileva li John Bugeja ma kienx konsistenti fix-xhieda tieghu ghax meta xehed fil-kawza citazzjoni numru 1479/93, hu qal li wara li ghabba minn Lodi, cempel lis-socjeta` SITAM u infurmhom li kien fadallu biss nofs metru *floor space*, izda gie mitlub xorta wahda jitla' sal-*warehouse*. Qal ukoll li meta wasal u ppruvaw jghabbu sabu li ma kienx hemm spazju bizzejjed ghat-tghabbija.

"Wara din l-operazzjoni d-driver gie mitlub jghaddi sa l-ufficcju tad-ditta SITAM biex jigbor id-dokumenti ghad-Dwana. Id-driver xehed li ma kienx hemm ghalfejn li d-dokumenti jsiru hemmhekk, izda seta' jlestihom fil-port ta' Livorno stess, kif, fil-fatt, gieli jaghmel. Id-driver, ghalhekk, hareg it-trailer mil-*loading bay* tas-socjeta` SITAM, u

ipparkja t-trailer fil-*parking area* ta' l-istess socjeta`. Mar l-ufficcju, u hemmhekk qalulu biex ihalli siegha ohra sabiex ilestu d-dokumenti. Id-driver rega' mar fit-*truck* u hemmhekk ha xi haga ta' l-ikel. Wara xi siegha, nizel mit-*truck*, sakkru u rega' mar l-ufficcju tas-socjeta` SITAM. Il-karti ma kienux lesti, u fl-ufficcju dam jistenna xi nofs siegha jew tlett kwarti; sadanittant it-trailer thalla wahdu fil-*parking area*. Wara li lestewlu d-dokument, mar biex jerga' jsuq it-trailer, izda dan ma sabux hemm peress li kien insteraq. Wara xi zmien, dan it-trailer instab mill-Pulizija Taljana, izda fih instabu biss il-bottijiet vojta tal-plastik tal-prodott tal-marka "Jif", u l-*parts* migbura minn Turin ma nstabux.

"Wara dan l-avveniment, is-socjeta` UCIM Company Limited, li taghha kienu l-parti l-kbira tal-*parts* li nsterqu, giet kumpensata mis-socjeta` assikuratrici Galdes and Mamo Limited, agenti f'Malta tas-socjeta` assikuratrici estera Royal International Insurance Holdings Limited. Wara li din is-socjeta` assikuratrici giet surrogata fid-drittijiet tas-socjeta` assikurata, UCIM Company Limited, fethet kawza kontra s-socjeta` Parnis England *Trucking* Limited, liema kawza ggib in-numru 1479/93 u giet deciza minn din il-Qorti kif diversament presjedut mill-Onorevoli Imhallel David Scicluna fil-25 ta' Jannar, 2002. F'dik il-kawza gew kjamati fil-kawza s-socjeta` J & A *Trucking* u d-driver John Bugeja.

"Fis-sentenza taghha, din il-Qorti ddikjarat li l-azzjoni kontra l-kjamati fil-kawza J & A *Trucking* u John Bugeja kienet preskritta; sabet ukoll li, f'kull kaz, ir-relazzjoni tas-socjeta` attrici kienet biss mas-socjeta` Parnis England *Trucking* Limited u sabet li din is-socjeta` kienet responsabbli ghad-danni u dan minhabba nuqqasijiet tas-subappaltatur John Bugeja peress li halla t-*truck* pparkeggjat wahdu ghal certu hin. F'din il-kawza, issa, is-socjeta` Parnis England *Trucking* Limited qed iddur kontra s-subappaltaturi J & A *Trucking* Limited u John Bugeja u qed titlob ir-rimbors tad-danni li hi kellha thallas minhabba n-nuqqasijiet taghhom. Fi ftit kliem, is-socjeta` kontraenti, Parnis England *Trucking* Limited, wara li nstabet responsabbli ta' ksur tal-kuntratt, qed iddur, f'din il-kawza,

kontra n-nies li hi qabdet biex jeseqwulha l-kuntratt u li, skond hi, kienu responsabbli ghan-nuqqas.

"Kawza relatata hi dik fl-ismijiet "Dr. Simon Micallef Stafrace noe vs Joseph Bowman noe et" (citazzjoni numru 129/94) li giet deciza minn din il-Qorti kif divesament presjeduta mill-Onorevoli Imhalled Gino Camilleri, fil-15 ta' Jannar, 1997. Dik il-kawza saret ghall-hlas ta' danni rizutlanti mit-telf ta' Alfa Romeo parts mis-socjeta` assikuratrici tas-socjeta` Muscats Motors Limited u nfethet kontra s-socjeta` Parnis England *Trucking* Limited u gew kjamati fil-kawza s-socjeta` J & A *Trucking* Limited u John Bugeja. Fis-sentenza s-socjeta` konvenuta u l-kjamati fil-kawza gew illiberati mill-osservanza tal-gudizzju peress illi rrizulta lil din il-Qorti li l-azzjoni kienet tardiva.

"F'din il-kawza, kif inghad, is-socjeta` attrici qed titlob ir-rimbors tad-danni li hi giet ikkundannata thallas b'rizultat tas-serqa tat-trailer in kwistjoni. Il-kawza fethieta kontra s-socjeta` J & A *Trucking* Limited, li giet inkarigata minnha tiehu hsieb il-garr tal-merkanzija; din ta' l-ahhar, qed titfa' x'responsabbilita` fuq id-driver John Bugeja, li hi qabdet jeseqwixxi l-garr tal-merkanzija. Din il-Qorti trid, ghalhekk, tara min mill-partijiet kien fil-fatt responsabbli ghas-serqa in kwistjoni.

"Ghar-rigward tad-driver John Bugeja, din il-Qorti m'ghandha ebda esitazzjoni ssibu responsabbli, almenu in parte, ghas-serqa in kwistjoni. Fil-fatt, din il-Qorti, fil-kawza b'citazzjoni numru 1479/93, kellha diga` okkazzjoni titratta l-komportament tad-driver John Bugeja u sabet li, fic-cirkustanzi, hu wera negligenza kbira meta halla t-*truck unattended* ghal certu hin. Din il-Qorti, kif issa presjeduta, taqbel mal-konkluzjoni milhuqa f'dik il-kawza, u tinkondividi l-hsieb li d-driver wera nuqqas kbir meta halla t-*truck* wahdu, f'post fejn m'hemmx sigurta`, u qaghad f'ufficcju jistenna li jitlestewlu d-dokumenti. Anki jekk hu mar fl-ufficcju u qaghad jistenna ghad-dokumenti, fuq istruzzjonijiet tas-socjeta` SITAM, agenti fl-Italja tas-socjeta` Parnis England, hu ma messu qatt ippermetta li jhalli t-*truck* wahdu ghal nofs siegha jew tlett kwarti, aktar

u aktar meta *t-truck* ma kienx ipparkjat f'post tas-soltu, u cioe`, f'post fejn ma jkunx hemm ghasa. La darba hu kien wahdu *fit-truck*, kellu jinsisti li ma jhallix *it-truck* wahdu ghal aktar minn ftit minuti, u kellu jinsisti li l-ufficcju jew jibghatulu ghasa mat-*truck* jew inizzlulu d-dokumenti *fit-truck* fejn hu jkun qieghed jistenna. Meta mar it-tieni darba ghad-dokumenti, u sab li dawn regghu ma kienux lesti, ma kellux jibqa' jistennihom l-ufficcju, ghax *it-truck* kien taht il-kustodja tieghu, u kellu hu jiehu daww il-passi mehtiega biex jassigura li *t-truck* kien *safe*. Il-Qorti ssib li d-driver ma weriex "*impossibility of performance*" li, skond id-duttrina Ingliza, kienet tezonorah mir-responsabbilita`. Is-serq ta' *trailers* huwa cirkustanza li gieli tigris fil-kontinent, speċjalment l-Italja, u dan zgur li d-*driver* kien jafu. Ma kienx oggettivament impossibbli ghalih li jevita li ssir is-serqa, u kif inghad mill-gurisprudenza nostrali, il-forza maggura tiggustifika ksur ta' kuntratt, meta l-impossibilita` ta' esekuzzjoni tkun oggettiva u indipendenti mill-volonta` tal-kontraent (ara sentenzi riportati fil-Volumi XXXI.I.554, XXXI.III.168 u XXXVII.I.183). Serq, meta jista' u ghandu jigi evitat bit-thehid ta' provvedimenti normali, ma jista' qatt iwassal ghall-forza insormantabbli. Fil-fehma tal-Qorti, id-*driver* wera negligenza grassa meta telaq *it-truck* wahdu ghal zmien twil, u naqas bi kbir mid-doveri tieghu meta qaghad jistenna d-dokument bilqieghda f'ufficcu u mhux ghasa mat-*truck*.

"Id-*driver*, ukoll, wera diversi inkonsistenzi fix-xhieda tieghu meta ddepona fid-diversi kawzi li twieldu minn dan l-incident, u ma jidhirx persuna li tista' taghtih kredibilita`. Tant mhux affidabbli, li din il-Qorti ma tehodhiex bi kbira li d-*driver*, kif xehdu Tony Bone u Anthony Mizzi, qalilhom li hu kien sakkar *it-truck* minn barra, pero` halla c-cavetta tal-*ignition* fil-post. Id-*driver* stess cahad li seta' ghamel hekk ghax xehed, f'din il-kawza, li c-cavetta tal-bieba u tal-*ignition* kienu wahda u l-istess, pero`, id-*driver* tant biddel verzjonijiet u tant ma jidhirx bniedem ta' l-affari tieghu, li ma tehodhiex bi kbira li hu, fil-fatt, halla c-cavetta ta' l-*ignition* fil-post. Fil-fatt, mill-provi, jirrizulta wkoll li *t-truck* kien tip li mhux facli li jigi startjat minghajr cavetta u trid certu zmien twil biex tqabbadha minghajr cavetta. Hi x'inh, li thalli *t-truck* ipparkjat wahdu ghal xi nofs siegha

jew tlett kwart fis-sitta ta' bil-lejl (f'Novembru, f'dak il-hin, ikun gia` dlam), huwa l-kulmu tan-negligenza.

"Ghar-rigward tas-socjeta` J & A Trucking Limited, din qed tipprova tehles mir-responsabbilita` billi tallega li d-*driver* ma kienx inkarigat minnha jitla' sa Milan, izda huma inkarigawh biss imur sa Turin, jigbor il-*parts*, u jinzel lura Malta. Peress li d-*driver* mar Milan fuq struzzjonijiet diretti tas-socjeta` Parnis England Trucking Limited u/jew l-agenti taghha l-Italja, hu ma kienx, dak il-hin, qed jagixxi "*in the course of his employment*" maghha, u kwindi mhix responsabbli (art. 3 tas-CMR).

"Fuq dan l-argument, il-Qorti tirrileva li, fl-ewwel lok, mill-provi jirrizulta li kien is-Sur Tony Bone stess, *operations manager* mad-ditta J & A Trucking Limited, li skond id-*driver*, kien qallu biex icempel lil Patrizia ta' SITAM (ara xhieda ta' John Bugeja a fol. 140 tal-process). Anke jekk dan ma kienx minnu, jirrizulta, anke mix-xhieda tas-Sur Tony Bone stess (ara partikolarment, ix-xhieda tieghu a fol. 128 *et seq* tal-process), li d-ditta J & A Trucking Limited kienet taf li s-socjeta` Parnis England Trucking Limited, personalment jew tramite l-agenti taghha fl-Italja, kienet icempel direttament hi lid-*driver* biex taghtih struzzjonijiet ulterjuri. Dan kien arrangament li gieli sar, u kien accettat ghall-konvenjenza u speditezza. Minflok mad-ditta SITAM tinforma lil Parnis England b'xi tghabbija ohra, u din tikkomunika ma' J & A Trucking u din tara fejn ikun it-*trailer* u jekk ikunx mimli jew le, bir-risposta tiehu l-istess triq lura, saret pratika, accettata minn kulhadd, li d-ditta SITAM tikkomunika dirett mad-*driver* biex dan jiehu struzzjonijiet godda skond il-kaz. Id-ditta J & A Trucking Limited qatt m'oggezzjonat ghal dan jew tat istruzzjonijiet lid-*driver* biex ma jiehu ordnijiet minghand haddiehor (ara wkoll ix-xhieda tas-Sur Tony Bone a fol. 176 tal-kawza b'citazzjoni numru 1479/93). Din id-ditta kienet taf ukoll bil-procedura tad-dokumenti li kienet issir gewwa Milan u wkoll qatt m'oggezzjonat. Kwindi meta d-*driver* John Bugeja kien jiehu struzzjonijiet diretti minghand terzi u li gieli kien jehtieglu jmur sa Milan, huwa kien qed jagixxi "*in the course of his employment*" mas-socjeta` J & A Trucking Limited, u din is-socjeta` trid twiegeb ghall-agir

tieghu fil-kuntest ta' l-incident in kwistjoni. Is-socjeta` J & A Trucking Limited, meta ma oggezzjonatx ghal din il-prattika, "accettat", ankorke` tacitament, li titef kontroll dirett fuq id-*driver* mqabbad minnha; accettat li d-*driver* jintbaghat f'postijiet oltre dawk fejn tkun baghtitu hi, u, ghalhekk, accettat li tiehu r-riskju ta' dak li jista' jigri b'rizultat ta' *trips* zejda.

"Din is-socjeta` konvenuta invokat ukoll il-principju ta' "*culpa in eligendo*" biex tipprova tezonera ruhha mir-responsabbilita` ghan-nuqqas tad-*driver*. Dan il-principju, pero`, japplika f'kaz ta' delitt jew kwazi delitt meta l-hsara tigr minn impjegat. F'dan il-kaz, pero`, il-kaz mhux wiehed ta' kwazi delitt u *ex admissis*, id-*driver* mhux impjegat tas-socjeta` J & A Trucking Limited. F'din il-kawza, ahna qeghdin fir-regim ta' kuntratt moghti lis-socjeta` J & A Trucking Limited li subkuntrattat il-vjagg lil John Bugeja. Ir-rapport hu, ghalhekk, wiehed ta' kuntratt u mhux ta' delitt jew kwazi delitt, u l-principju ta' "*culpa in eligendo*" mhux applikabbli ghal kaz.

"Fil-fehma tal-Qorti, lanqas is-socjeta` attrici ma tista' tehles lilha nnifisha minn kull responsabbilita`. Hi kienet ukoll accettat li d-*drivers* tat-*trailers* imorru fl-ufficcju ta' SITAM u dan minhabba ftehim li kien hemm bejnha u l-agenti taghha fl-Italja (ara xhieda ta' Sandro Camilleri, *manager* mas-socjeta` attrici, a fol. 119 *et seq* tal-process). Kien ftehim milhuq biex is-socjeta` Taljana tkun tista' tigbor xi *commission extra*, u b'rizultat tieghu inholqot procedura u vjaggi zejda li normalment id-*driver* ma kienx jehtieglu jaghmel.

"Fil-fatt, mill-komplesita` tal-provi, jidher li t-tlett partiiet involuti f'din il-kawza kienu ben konxji tal-prattika li nholqot tul ir-relazzjoni ta' bejniethom. Kienu ilhom ftit taz-zmien jinnegozjaw flimkien u kienu accettaw ir-riskji inerenti fi vjaggi zejda u fil-hrug tad-dokumenti mhux fil-port, u, kwindi, hadd minnhom ma jista' ifarfar mir-responsabbilita`. Il-htija tad-*driver*, fil-fehma tal-Qorti, hija aktar gravi, ghax ghalkemm il-partijiet l-ohra taw lok ghal sitwazzjoni fejn ziedu r-riskju ta' serq jew telf ta' merkanzija, kien id-*driver* li, bin-negligenza tieghu, wassal

ghas-serq tat-*trailer* meta halla l-istess *trailer* wahdu ghal zmien relattivament twil u mhux f'post mgħasses. Għalhekk, ir-responsabbilita` tad-*driver* għall-akkadut m'għandhiex tkun anqas min-nofs, bin-nofs l-iehor jigi sopportat bejn is-socjeta` attrici u dik konvenuta, kwart kull wahda minnhom.

"F'dan l-istadju, mehud kont ir-responsabbilita` mixhuta fuq id-*driver* John Bugeja, trid tigi ezaminata l-eccezzjoni ta' dekadenza minnu sollevata, u cioe` dik ta' sena kontemplata fil-konvenzjoni maghrufa bhala CMR. M'hemmx dubbju li l-vjagg in kwistjoni kien kopert b'dik il-konvenzjoni, u fil-fatt giet applikata minn din il-Qorti fil-kawzi l-oħra konnessi ma' dan l-incident u decizi fil-15 ta' Jannar, 1997, u 25 ta' Jannar, 2002. Fil-kawza b'citazzjoni numru 129/94, il-partijiet kienu ivverbalizzaw li l-Konvenzjoni tas-CMR kienet tirregola t-trasport in kwistjoni, u din il-Qorti, f'dik il-kawza, kienet applikat it-terminu ta' sena kontemplat fl-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni.

"It-trasportatur in kwistjoni ha pussess ta' l-oggetti fl-4 ta' Novembru, 1992, u jekk wiehed jikkalkula sena u sittin gurnata minn din id-data (a bazi tal-kriterji stabbiliti fl-istess Artikolu 32 tal-Konvenzjoni), jigi li t-terminu għall-azzjoni kien jiskadi fit-2 ta' Jannar, 1994. Issa, għalkemm din il-kawza infethet fl-4 ta' Novembru, 1993, id-*driver* John Bugeja gie kjamat fil-kawza fis-7 ta' April, 1994, u kienet, allura, din l-aħhar data li fiha, tista' tghid, "infethet" il-kawza kontra tieghu. Is-socjeta` attrici allegat li d-digriet tal-kjamat fil-kawza għandu effett retroattiv għad-data tal-prezentata tal-kawza u li, f'kull kaz, meta jkun hemm dak li l-konvenzjoni tiddekrivi bhala "*wilful misconduct*", it-terminu ta' limitazzjoni hu estiz għal tlett snin.

"Jigi notat li l-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni jestendi t-terminu ta' limitazzjoni anki f'kaz ta' "*such default as in accordance with the law of the Court of Tribunal seized of the case, is considered as equivalent to wilful misconduct*". Dan sehh fil-Konvenzjoni peress li mhux kull Ordinament Guridiku għandu kuncett ta' "*wilful misconduct*", u kull stat kien, allura, invitat jaddotta kuncett li hu simili għal dan u li huwa parti tas-sistema

guridika tieghu. Il-Qorti ta' Cassazione ta' Franza, b'decizjoni moghtija fit-8 ta' Jannar, 1974, osservat li, fil-kuntest tas-sistema Franciza, dik il-frazi ghandha tirreferi ghal negligenza grassa (*faute lourde*), u sabet lid-*driver* hati ta' din it-tip ta' negligenza meta baqa' diehel fuq wara ta' *trailer* iehor, li kien qed isuq quddiemu fl-istess *lane* bhal tieghu. F'kazijiet ohra, il-Qrati Francizi dejjem uzaw dan it-test ta' *faute lourde*, u hekk, per ezempju, il-Qorti tal-Appell ta' Parigi, f'decizjoni moghtija fis-17 ta' Frar, 1973, osservat li kien hemm negligenza kbira meta d-*driver* ha wisq tul ta' zmien biex jaghmel il-vjagg, halla l-merkanzija mhux adegwatament mghottija waqt li kien niezel is-silg, u rrifjuta li jaghmel konsenja bejn is-26 ta' Dicembru u t-3 ta' Jannar.

"Din il-Qorti tikkondividi dan it-taghlim u tekwepara "*wilful misconduct*" ma negligenza grassa; kwindi taqbel li f'kaz ta' negligenza kbira, it-terminu preskritt fl-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni ghandu jitqies estiz ghall-tlett snin. F'dan il-kaz, jirrizulta li d-*driver* wera, fil-fatt, traskuragni u negligenza grassa meta halla t-truck wahdu ghal zmien twil. Id-*driver* ma jistax jiehu attitudini passiva u jgorr merkanzija li, per ezempju, ma tkunx stowjata kif jixraq (Qorti tal-Appell ta' Liege 6 ta' Mejju, 1970) jew merkanzija ta' frott miftuha ghall-elementi (Qorti tal-Appell ta' Munich tas-27 ta' Novembru, 1968); irid jiehu passi biex jassigura li jwassal il-merkanzija lejn id-destinazzjoni taghha, u biex jaghmel dan kellu jassigura li t-*trailer* ma jkun qatt wahdu f'post bla ghasa, inatteza kull istruzzjoni li jircievi minghand il-principali tieghu. It-*trailer* kien, f'dak il-mument, taht il-kustodja u r-responsabbilita` tieghu u, ghalhekk, kellu l-obbligu li jghasses it-*truck* bid-diligenza kollha mistennija minnu bhala kustodju; hu naqas li jaghmel dan, u naqas b'mod grossolan, b'mod li l-preskrizzjoni applikabbli fil-konfront tieghu ghandha tkun dik ta' tlett snin. Peress li bejn l-akkadut u l-kjamata fil-kawza tad-*driver*, l-eccipjenti John Bugeja, m'ghaddewx tlett snin, il-Qorti issib li t-terminu invokat (dak ta' sena) mhux applikabbli u qed tichad, ghalhekk, l-istess eccezzjoni.

Kopja Informali ta' Sentenza

"Dwar id-danni, is-socjeta` attrici giet ikkundannata thallas is-somma ta' LM6938.48, bl-imghax mid-data tan-notifika ta' dik il-kawza (numru 1479/93), u cioe`, mit-22 ta' Novembru, 1993, u bl-ispejjez gudizzjarji kollha, hliet ghal dawk relattivi ghall-kjamat fil-kawza John Bugeja, li kellhom jithallsu mis-socjeta` J & A Trucking Limited, u dan skond sentenza moghtija minn din il-Qorti fil-kawz bin-numru indikat fil-25 ta' Jannar, 2002. Tajjed jew hazin, dawn huma d-danni li sofriet is-socjeta` attrici rizultat ta' dan l-incident u li, issa, ghandhom jigu sopportati mill-partijiet skond kif indikat f'din is-sentenza.

"L-ispejjez a karigu tas-socjeta` attrici fil-kawza b'citazzjoni numru 1479/93 jammontaw ghal LM1082.40, *piu`* LM501.50 u *piu`* LM536.16 ghal total ta' LM2120.06 (ara kopja tat-taxxa relattiva esebita a fol. 220 tal-process).

"Is-sorta ta' LM6938,48, bl-imghax ta' 8% mit-22 ta' Novembru, 1993, sal-lum, tlahhaq is-somma globali ta' LM12,119.21 li mahduda ma' LM2120.06 spejjez iggib id-dannu totali ghas-somma ta' LM14,239.27.

"Din is-somma ghandha tigi sopportata kwantu ghall-kwart mis-socjeta` attrici, kwantu ghall-kwart mis-socjeta` konvenuta J & A Trucking Company Limited u kwantu ghan-nofs mill-kjamata fil-kawza John Bugeja. Kwindi, is-socjeta` J & A Trucking Company Limited ghandha thallas LM3,559.82 u John Bugeja ghandu jhallas LM7,119.63.

"Ghaldaqstant, ghar-ragunijiet imsemmija din il-Qorti tiddisponi mill-kawza, billi previa li tichad l-eccezzjonijiet kollha tal-konvenut u tal-kjamat fil-kawza, inkluz dik ta' preskrizzjoni, tilqa' t-talba u tiddikjara li l-konvenut J & A Trucking Company Limited hija responsabbli fi grad ta' kwart ghad-danni sofferti mis-socjeta` attrici u l-kjamat fil-kawza John Bugeja huwa responsabbli fi grad ta' nofs ghall-istess danni, tilqa' t-tieni talba u tillikwida d-danni sofferti mis-socjeta` attrici fis-somma ta' LM14,239.27, u tilqa' t-tielet talba u tikkundanna lis-socjeta` konvenuta J & A Trucking Company Limited thallas lis-socjeta` attrici s-somma ta' Lm3,559.82 u lill-kjamat fil-kawza John Bugeja

ihallas lis-socjeta` attrici is-somma ta' LM7,119.63, in linea ta' danni, bl-imghax legali fuq dawn is-somom mid-data ta' din is-sentenza.

"L-ispejjez ta' din il-kawza jithallsu kwantu ghall-kwart mis-socjeta` attrici, kwart mis-socjeta` konvenuta J & A Trucking Company Limited u nofs mill-kjamat fil-kawza John Bugeja."

II L-APPELL

3. Appellaw minn din is-sentenza l-partijiet kollha fiha: is-socjeta` attrici, kif ukoll il-kjamat in kawza John Bugeja, appellaw b'rikorsi ta' appell separati, it-tnejn prezentati fid-9 ta' April, 2003. Is-socjeta` konvenuta ressqet appell incidental (ara fol. 381) li jinsab kontenut fir-risposta li hija pprezentat ghall-appell tas-socjeta` attrici ezattament fit-23 ta' April, 2003.

4. Ghandu jigi rilevat mill-ewwel li l-appell tas-socjeta` attrici ma giex kawtelat minnha. Ghalhekk, l-istess appell gie dikjarat dezeret minn din il-Qorti fl-udjenza tal-1 ta' Marzu, 2006. Konsegwentement ma hemmx aktar lok li din il-Qorti tiehu aktar konjizzjoni tieghu. Minn dan kollu jsegwi li d-decizjoni appellata, in kwantu akkollat kwart tar-responsabbilita` ta' l-akkadut lis-socjeta` attrici, ghaddiet in gudikat fil-konfront ta' l-istess socjeta` attrici.

5. Ir-rikors ta' l-appell tal-kjamat in kawza John Bugeja huwa bazat fuq erba' aggravji li in succinct huma s-segwententi:

"1. illi l-azzjoni tas-socjeta` attrici hija tardiva a tenur ta' l-Arikolu 32 tas-CMR Convention;

2. illi l-azzjoni hija preskritta a tenur ta' l-Artikolu 544(e) tal-Kodici tal-Kummerc;

3. li sal-mument li giet ipprezentata c-citazzjoni, is-socjeta` attrici ma kienet soffriet l-ebda danni u li ghalhekk l-azzjoni tas-socjeta` attrici kienet intempestiva;

4. illi t-talba ta' l-istess socjeta` attrici fil-konfront tieghu kienet ghaddiet f'gudikat bis-sahha tas-sentenza moghtija mill-Onorabbli Prim Awla tal-Qorti Civili fil-kawza **Galdes v. Bowman** deciza fil-25 ta' Jannar, 2002.

Fuq il-bazi ta' dawn l-aggravji, l-appellant kjamat fil-kawza John Bugeja talab li din il-Qorti joghgobha tirrevoka dik il-parti tas-sentenza appellata, li a bazi taghha huwa kien gie misjub responsabbli ghad-danni sofferti mis-socjeta` attrici, il-likwidazzjoni ta' l-istess danni u l-kundanna tieghu biex ihallas lis-socjeta` attrici s-somma ta' Lm7119.63 (sebat elef mija u dsatax-il Lira Maltija u tlieta u sittin centezmu), bl-imghax legali mid-data tas-sentenza u nofs l-ispejjez tal-kawza. L-istess appellant talab li din il-Qorti joghgobha tilqa' l-eccezzjonijiet tieghu u tichad it-talbiet tas-socjeta` attrici fil-konfront tieghu, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra l-appellati jew min minnhom.

6. Ghandu jigi rilevat li fl-udjenza mizmuma minn din il-Qorti fit-8 ta' Mejju 2006, dana l-appellant Bugeja irtira t-tielet aggravju msemmi fil-paragrafu precedenti.

7. L-appell tal-kjamat in kawza John Bugeja gie kontestat kemm mis-socjeta` attrici (ara fol. 402) u kemm ukoll mis-socjeta` konvenuta (ara fol. 375). It-tnejn li huma wiegbu b'mod dettaljat ghall-aggravji ta' l-appellant Bugeja u filwaqt li s-socjeta` attrici talbet li din il-Qorti tichad l-istess appell ta' Bugeja, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra tieghu, is-socjeta` konvenuta sahqet li jekk kien hemm xi tort x'jintrefa' f'din il-kawza, dan kellu jintrefa' biss mis-socjeta` attrici u mill-kjamat fil-kawza, li mexa fuq l-istruzzjonijiet riskjuzi li tawh l-agenti tas-socjeta` attrici u, cioe` s-socjeta` Milaniza Sittam u li ghalhekk is-socjeta` konvenuta m'ghandha tbatu l-ebda spejjez f'din il-kawza.

8. Fl-appell tas-socjeta` konvenuta, li kif intqal tressaq bhala appell incidental fir-risposta taghha ghall-appell tas-socjeta` attrici, l-istess socjeta` konvenuta llanjat li s-sentenza appellata zbaljat meta akkollat parti mir-responsabbilita` ta' l-akkadut fuq is-socjeta` konvenuta. Insistiet li hija ma tistax tinzamm responsabbli ghal dak li twettaq mis-socjeta` attrici u minn John Bugeja. Is-

socjeta` konvenuta ma ordnatx dik il-parti tat-tragitt li holoq ic-cirkostanzi biex it-*trailer* jithalla f'post mhux kustodit. Kienu l-atturi u Sittam li qabzu lis-socjeta` konvenuta u ordnaw direttament lil John Bugeja jitla' Milan, u jekk l-istruzzjonijiet li dan rcieva kienu hziena u esponew lit-*trailer* ghar-riskju, allura r-responsabbilita` ma taqax fuq is-socjeta` konvenuta ghall-konsegwenzi ta' dak ir-riskju. Is-socjeta` konvenuta, biex isahhah dana l-argument taghha, ghamlet ampja riferenza ghas-sentenza moghtija fil-25 ta' Jannar 2002, mill-Onorabbli Prim Awla tal-Qorti Civili fil-kawza fl-ismijiet **John Galdes et nomine v. Joseph Bowman nomine et**, li kienet originat mill-imsemmija serqa. Ghalhekk, is-socjeta` konvenuta talbet li s-sentenza appellata tigi revokata:

1. F'dik il-parti fejn gew michuda l-eccezzjonijiet tas-socjeta` konvenuta;

2. F'dik il-parti li a bazi taghha l-istess socjeta` konvenuta giet misjuba responsabbli fi kwart tad-danni sofferti mis-socjeta` attrici; u

3. F'dik il-parti li kkundannat lis-socjeta` konvenuta li thallas lis-socjeta` attrici s-somma ta' Lm3,559.82 (tlett elef hames mija disa' u hamsin lira Maltija u tnejn u tmenin centezmu), bl-imghax legali mid-data tas-sentenza u bi kwart l-ispejjez, biex b'hekk din il-Qorti joghgobha tillibera lis-socjeta` konvenuta minn kull responsabbilita` ghall-incident u minn kull obbligu ta' hlas u spejjez, bl-ispejjez taz-zewg istanzi kontra s-socjeta` attrici u/jew John Bugeja.

9. Is-socjeta` attrici kkontestat dana l-appell tas-socjeta` konvenuta billi rimarkat li kien applikabbli ghall-kaz l-Artikolu 3 tal-Konvenzjoni tas-CMR li bis-sahha tieghu s-socjeta` konvenuta kellha tinstab responsabbli ghal dak li gara billi dan sehh unikament bhala konsegwenza cara ta' agir negligenti u rresponsabbli da parti ta' John Bugeja li lilu s-socjeta` konvenuta kienet issubappaltat it-trasport in kwistjoni. Ghalhekk is-socjeta` attrici talbet li din il-Qorti joghgobha tichad l-appell incidental li tas-socjeta` konvenuta.

10. Irrizulta li l-kjamat in kawza John Bugeja ma ta l-ebda risposta bil-miktub dwar l-appell incidental tas-socjeta` konvenuta. Madanakollu, id-difensur tieghu kkontesta dana l-appell waqt it-trattazzjoni li din il-Qorti semghet fl-udjenza tat-8 ta' Mejju, 2006.

III KONSIDERAZZJONIJIET TA' DIN IL-QORTI

11. Is-socjeta` attrici, li giet inkarigata titrasporta merci appartenenti ghal diversi terzi persuni mill-Italja ghal Malta, issubappaltat it-trasport in kwistjoni lis-socjeta` konvenuta. Din, min-naha taghha, impenjat li twettaq dan il-kuntratt ta' trasport tramite "*self-employed driver*", John Bugeja, li fuq talba tas-socjeta` konvenuta gie kjamat in kawza. Fil-5 ta' Novembru 1992, wara li Bugeja ghabba l-imsemmija merkanzija kollha fuq it-*trailer*, huwa baqa' sejjer bih fl-istabbiliment ta' Sittam f'Milan. Huwa ghamel dan fuq istruzzjonijiet diretti tas-socjeta` attrici u tas-socjeta` Sittam, li kienet l-agenti tas-socjeta` attrici fl-Italja. It-tragitt sa Milan sar primarjament biex jigi ssigillat it-*trailer* ghal finijiet ta' dwana fl-imsemmi stabbiliment ta' Sittam, liema xoghol, pero`, seta' ukoll isir fil-Port ta' Livorno minn fejn it-trailer kellu eventwalment jghaddi biex jitghabba fuq vapur li jitrasportah ghal Malta. Jidher li dan it-tragitt "zejjed" sa Milan kien ta' vantagg finanzjarju biss ghas-socjeta` Sittam u ghas-socjeta` attrici, li kienu sejrjn jaqilghu xi kummissjonijiet zejda billi x-xoghol tad-dwana jsir fl-istabbilimenti tas-Sittam f'Milan. Wara li t-*trailer* gie ssigillat hemmhekk bic-comba tad-dwana, Bugeja inghata struzzjonijiet biex johrog it-*trailer* minn hemmhekk u jistenna ghad-dokumentazzjoni. Huwa hareg minn hemm, u pparkja quddiem l-istess stabbiliment tas-Sittam. Aktar tard dahal fl-ufficju izda peress li l-karti ma kenux lesti huwa rritorna fit-*truck*. Wara ftit huwa rega' mar fl-ufficju, stenna xi nofs siegha jew tlett kwarti sakemm tlestew il-karti u nizel ghat-truck tieghu. Meta wasal fejn kien halla it-*truck*, huwa sab li dan kien insteraq bit-*trailer* u l-merkanzija kollha fih. Din is-serqa tat lok ghall-azzjoni odjerna. Fil-fatt kien hemm straxxiku ta' mill-anqas erba'

kawzi, barra dik odjerna, li kollha saru bhala konsegwenza ta' l-imsemmija serqa. Dawn il-kawzi jissemmew fir-rikors ta' John Bugeja li hemm a fol. 273 tal-process. L-iktar li tinteressa lil din il-kawza hija l-kawza fl-ismijiet **John Galdes nomine v. Joseph Bowman nomine**, Citazzjoni Numru 1479/93, li giet deciza mill-Onorabbli Prim Awla tal-Qorti Civili fil-25 ta' Jannar, 2002. Dik il-kawza saret kontra s-socjeta` attrici odjerna u fiha gew imsejhin fil-kawza kemm is-socjeta` konvenuta u kemm ukoll il-kjamat in kawza John Bugeja. F'dik il-kawza s-socjeta` attrici odjerna giet misjuba responsabbli ghad-danni, izda s-socjeta` konvenuta odjerna, kif ukoll il-kjamat in kawza odjern gew liberati billi dik il-Qorti laqghet l-eccezzjoni taghhom, li l-azzjoni fil-konfront taghhom, kienet tardiva skond l-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni tas-CMR (*Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road* (CMR)), u dana billi l-kjamata in kawza taghhom saret aktar tard mis-sena u sittin jum "*from the date in which the goods were taken over by the carrier*" skond l-istess Artikolu 32. F'dik il-kawza s-socjeta` odjerna attrici giet ikkundannata thallas is-somma ta' Lm6938.45c (sitt elef disa' mija tmienja u tletin lira Maltija u hamsa u erbghin centezmu) bl-imghax mid-data tan-notifika tac-citazzjoni kif ukoll l-ispejjez imsemmija fl-istess sentenza. Is-socjeta` attrici odjerna, fil-kawza odjerna, qieghda titlob ir-rivalsa kontra s-socjeta` konvenuta u l-kjamat fil-kawza tas-sorti, imghax u spejjez gudizzjarji in konnessjoni ma' l-imsemmija sentenza tal-25 ta' Jannar 2002, u li skond is-sentenza odjerna appellata jammontaw ghas-somma komplessiva ta' Lm14,239 (erbatax-il elf mitejn u disgha u tletin lira Maltija).

12. Kif rajna s-sentenza appellata, akkollat ir-responsabbilita` ta' l-akkadut u tad-danni konsegwenzjali kwantu ghan-nofs lis-sewwieq, cioe` lil John Bugeja, u kwantu ghan-nofs l-iehor lis-socjeta` attrici stess u lis-socjeta` konvenuta, kwart kull wahda minnhom.

13. Kif diga` ntqal, it-tlett kontendenti ressqu appell quddiem din il-Qorti minn din is-sentenza. Izda, billi l-appell tas-socjeta` attrici gie dikjarat dezert, fl-udjenza mizmuma fl-1 ta' Marzu 2006, imiss issa li din il-Qorti

tezamina l-appell tal-kjamat fil-kawza u dak incidental tas-socjeta` konvenuta.

14. Huwa pacifiku bejn il-kontendenti kollha li Konvenzjoni tas-CMR, hija applikabbli ghall-kuntratt tat-trasport meritu tal-kawza. L-aktar relevanti ghal kaz odjern huma l-Artikolu 3 u 32 li jiddisponu hekk:

Article 3

For the purposes of this Convention the carrier shall be responsible for the acts of omission of his agents and servants and of any other persons of whose services he makes use for the performance of the carriage, when such agents, servants or other persons are acting within the scope of their employment, as if such acts or omissions were his own.

Article 32

(1) The period of limitation for an action arising out of carriage under this Convention shall be one year. Nevertheless in the case of wilful misconduct, or such default as in accordance with the law of the court or tribunal seized of the case is considered as equivalent to wilful misconduct, the period of limitation shall be three years. The period of limitation shall begin to run:

(b) in the case of total loss, from the thirtieth day after the expiry of the agreed time limit or where there is no agreed time limit from the sixtieth day from the date on which the goods were taken over from the carrier...

15. L-ewwel aggravju ta' l-appellant Bugeja huwa precizament bazat fuq l-imsemmi Artikolu 32 tac-CMR Convention. B'dan l-aggravju huwa qieghed itenni li l-azzjoni attrici fil-konfront tieghu hija perenta bil-perijodu ta' dekadenza ta' sena u sittin gurnata dekorribbli mill-4 ta' Novembru tas-sena 1992, u dana skond l-imsemmi Artikolu 32(1)(b) ta' l-imsemmija Konvenzjoni.

16. Jirrizulta li s-sentenza appellata kkoncediet li kieku wiehed kellu jiehu l-perijodu ta' sena u sittin gurnata bhala t-terminu ta' dekadenza ghall-ezercizzju ta' l-azzjoni, dan l-istess terminu kien jiskadi fit-2 ta' Jannar, 1994. L-ewwel

Qorti qalet illi ghalkemm din il-kawza infethet fl-4 ta' Novembru 1993, John Bugeja gie kjamat fil-kawza biss fis-7 ta' April 1994, u kienet allura, din l-ahhar data li fiha tista' tghid, infethet "il-kawza kontra tieghu". Madanakollu, s-sentenza appellata akkoljiet is-sottomissjoni tas-socjeta` attrici li f'dan il-kawza kien hemm *wilful misconduct* da parti ta' Bugeja, u li allura t-terminu ta' dekadenza kien estiz ghal tlett snin fil-kaz tieghu.

17. Huwa proprju lejn din il-konstatazzjoni ta' l-ewwel Qorti li huwa dirett l-ewwel aggravju ta' l-appellant Bugeja. Huwa jillanja li assolutament ma kienx jaqbel ma' dak li rriteniet l-ewwel Qorti u cioe` li kien hemm agir da parti tieghu u li kien ekwivalenti ghal "*wilful misconduct*". Jghid li l-kliem "*wilful misconduct*" igibu magghom agir li huwa volontarju "*wilful*" u l-"*misconduct*" trid tkun kondotta li ma tkunx kondotta normali jew mistennija f'cirkostanzi simili. L-appellant spjega fid-dettall fl-appell tieghu l-fatti li pprecedew s-serqa u l-mod li bih huwa agixxa u stieden lil din il-Qorti ssib li ma kien hemm l-ebda negligenza grassa da parti tieghu, kif jinghad fis-sentenza appellata.

18. Bhala regola din il-Qorti ta' revizjoni, ma tiddisturbax b'mod legger l-apprezzament tal-provi li jkun ghamel il-gudikant li jkun qed jippresjedi l-ewwel Qorti. Pero`, dan il-principju jghodd l-aktar meta dak il-gudikant ikun gabar huwa stess il-provi, inkluza x-xiehda orali li tkun inghatat quddiemu. Kif inghad bosta drabi minn din il-Qorti dak il-gudikant ikun f'posizzjoni aktar vantaggjuza minn din il-Qorti biex jaghmel apprezzament gust u korrett tal-provi u specifikatament tax-xiehda, ghaliex huwa jkun jista' josserva l-komportament tax-xhud waqt li huwa jkun fil-pedana tax-xiehda. Fil-kaz odjern, il-gudikant li ppresjeda l-ewwel Qorti meta nghatat is-sentenza appellata, ma kellux dan il-vantagg ghaliex il-provi nstemghu qabel ma huwa beda jiehu konjizzjoni ta' din il-kawza.

19. Ghandu jigi notat li l-frazi "*wilful misconduct*" ma nghatatx interpretazzjoni fil-Konvenzjoni msemmija. L-ewwel Qorti rrilevat li mhux kull ordinament guridiku ghandu l-kuncett ta' *wilful misconduct*, u allura kull stat seta' jadotta l-kuncett li hu simili jew ekwivalenti u li

jiffirma parti mis-sistema guridika tieghu. L-ewwel Qorti kkummentat li fis-sistema Franciza dik il-frazi ghandha tirreferi ghal negligenza grassa (*faute lourde*). L-ewwel Qorti qablet ma' din l-interpretazzjoni tal-Qrati Francizi u rriteniet li l-frazi *wilful misconduct* hija ekwiparata ghall-kuncett ta' negligenza grassa fis-sistema taghna.

20. Huwa utili li ssir riferenza hawnhekk ghal silta mill-ktieb "**Prosser and Keaton on Law of Torts**" (5th Ed. 1984 p. 211-212) dwar it-tifsira tal-frazi "negligenza grassa":

"Gross negligence. As it originally appeared, this was very great negligence, or the want of even slight or scant care. It has been described as a failure to exercise even that care which a careless person would use. Several courts however, dissatisfied with a term so nebulous... have constituted gross negligence as requiring wilful, wanton, or reckless misconduct, or such utter lack of all care as will be evidence thereof... but it is still true that most courts consider that gross negligence falls short of a reckless disregard of the consequences, and differs from ordinary negligence only in degree and not in kind."

21. Huwa fatt li taht is-sistema tad-dritt Ruman, in-negligenza grassa hija ekwiparata ghad-"dolus" skond il-massima "*culpa lata dolo aequiparatur*". Fin-noti tal-Professor Victor Caruana Galizia (ara pagna 313) il-kuncett ta' "dolus" hu mfisser hekk:-

"Dolus" consists in the knowledge that one's act is contrary to a provision of the law, or that one's omission constitutes the breach of a duty imposed by law, and that such act or omission will cause damage to others."

L-istess Professor jispjega kif fil-ligi taghna, meta si tratta ta' "*culpa contractualis*", id-diligenza rikjesta hija dik ta' "*bonus paterfamilias*". Ikompli jispjega li skond is-subartikolu (2) ta' l-Artikolu 1032 tal-Kodici Civili; "Hadd ma jwiegeb, fin-nuqqas ta' disposizzjoni espressa tal-ligi, ghall-hsara li tigri minhabba nuqqas ta' prudenza, ta' dilgienza jew ta' hsieb fi grad akbar."

F'dan il-kaz "*culpa laevissima*" tekwivali ghal "*casus*". Il-Professor Caruana jghid li hawnhekk il-ligi taghna ma segwietx il-principju tad-dritt Ruman "*in lege Aquilia et laevissima culpa renit*".

22. Dana qiegħed jingħad hawn biex jintwera li s-sistema legali tagħna f'dan il-kamp specifiku, ma hijiex marbuta kompletament u inesorabbilment mad-dritt Ruman. Fil-fehma ta' din il-Qorti, kif issa presjeduta u komposta, il-kuncett ta' "wilful misconduct" li jissemma' fil-Konvenzjoni tas-CMR, m'għandux semplicitikament jigi marbut mal-kuncett ta' "*culpa lata*" fid-dritt Ruman. Dana għaliex hija haga evidenti li l-Konvenzjoni tenfasizza l-element soggettiv tal-konsapevolezza u tal-volontà ta' min jagħmel l-għemil dannuz, karatteristici specifici dawn li x'aktarx ma ssibhomx fil-kuncett ta' negligenza grassa. Għalhekk huwa opportun, ragjonevoli u gust li għall-finijiet ta' din il-kawza jigi precizat x'għandu wiehed jifhem bil-frazi "wilful misconduct" kif tissemma' fl-imsemmija Konvenzjoni u dana anke fid-dawl ta' xi guriprudenza estera, partikolarment dik Ingliza. Għandu jigi rilevat li l-Qrati tagħna mhux l-ewwel darba li rriferew għal din il-guriprudenza u dottrina tar-Renju Unit, fejn jidhlu kwistjonijiet dwar danni. Certament dawn l-insenjamenti ma jistgħux jitqiesu li huma aljeni għas-sistema legali tagħna f'dan il-kamp partikolari.

23. Il-legislatur Olandiz iddefinixxa din il-frazi fl-Artikolu 8:1108-1 tal-Kodici Civili Olandiz, liema definizzjoni tradotta bl-Ingliz taqra hekk:

"The carrier may not invoke any limitation in his liability to the extent that the damage has arisen from his own act or omission, done either with intent to cause such damage or recklessly and with knowledge that such damage would probably result."

Minn din id-definizzjoni jirrizulta li taht il-ligi Olandiza *wilful misconduct* tkun tissussisti kemm jekk il-hsara tigi kawzata intenzjonalment, kemm ukoll jekk ikun hemm dik li tissejjah *conscious recklessness*. Jidher li biex wiehed jasal li jsib din il-*conscious recklessness*, wiehed ikun irid jgħarbel il-fatti b'zewg testijiet, wiehed oggettiv, billi jsaqsi

jekk l-operat kienx wiehed ta' bla ebda kont, cioe` *reckless*, kif ukoll test iehor suggettiv, billi jsaqsi jekk min jaghmel dak l-att kienx konxju li l-hsara x'aktarx kellha tavverra ruhha minhabba dak l-att tieghu (speci ta' "intenzjoni pozittiva indiretta" fil-kamp penali).

24. F'dan il-kuntest huwa opportun li jsir accenn ghas-sentenza moghtija fil-5 ta' Jannar 2001, mill-Qorti Suprema Olandiza fil-kawza fl-ismijiet **Philip Morris v. Van der Graaf**¹. Sunt ta' dan il-kaz se jigi riprodott hawnhekk ghaliex hemm certu xebh anke mal-kaz ojdern: *"The case concerned theft of two lorries with cargoes of cigarettes during road transport from The Netherlands to Italy. The (four) drivers had received explicit written instructions not to leave the lorries alone. The total value of both cargoes amounted to USD 1,900,000, the applicable CMR-limit was about USD 280,000.*

In the opinion of the Court of Appeal of 's-Hertogenbosch the following facts proved that the theft was caused by conscious recklessness on the part of the drivers: they had parked their lorries, which were not fitted with anti-theft or alarm appliances and which carried a very valuable cargo, in a theft susceptible country in an unguarded parking lot. They then left their lorries alone for at least one and a half hours and went to have dinner together in a restaurant from where they could not see the lorries. On passing the Italjan border the drivers could have realised that they would not reach the place of destination in Italy in time, yet they did not decide to spend the night at the border. All of the above was in violation of the general guidelines for transports to Italy and of their specific instructions.

On the other hand the Court of Appeal considered certain other circumstances alleged by the carrier as irrelevant, such as: that the drivers had parked the lorries behind other lorries in such a way that it was impossible to drive off with these lorries, because the other lorries would drive away at some moment and this was not visible to the

---

¹ http://www.tmeinsurance.com/html_ch/open_newsletteringspring_2001_3.html

drivers, that the drivers knew the parking place as safe although technically unguarded, that the parking place was well lit and visited often and that the door and steering column locks of the lorries had been locked.

On the basis of these factual allegations, the carrier had argued that the drivers had parked the lorries in such a way that they thought it was safe.

In its decision of 5 January 2001 the Hoge Raad found for the carrier and overturned the decision of the Appeal Court. The Hoge Raad defines "conscious recklessness" as follows:

"If the acting person knows the risk inherent in his act and is aware that the chance that this risk will manifest itself, is considerably greater than the chance it will not happen, yet all this does not restrain him from that act." (enfasi ta' din il-Qorti)

In the view of the Hoge Raad the above facts make it plausible that the drivers were aware of the risk of theft inherent in their way of parking the lorries, but also that they believed that they had taken sufficient measures to avoid theft.

In view of these circumstances the Hoge Raad found the Appeal Court's finding of conscious recklessness incomprehensible. The Hoge Raad then sent the case back to another Appeal Court (Amsterdam) to investigate the facts further, applying the new criterion of conscious recklessness."

25. Il-Qrati Inglizi kellhom diversi okkazzjonijiet li fihom spjegaw is-sinjifikat ta' "*wilful misconduct*". Fis-sentenza moghtija mill-Qorti tal-Kummerc Ingliz, presjeduta mill-Imhalled Cresswell fis-6 ta' Mejju 1997, fil-kawza fl-ismijiet **Thomas Cook Group Ltd & Ors v. Air Malta Ltd** li tinsab riportata fit-2 Lloyds's Report 39, insibu rassenja ta' definizzjonijiet moghtija minn diversi mhallfin precedentement:

"Wilfuld misconduct in such a special condition means misconduct to which the will is a party as contradistinguished from accident and is far beyond any negligence, even gross or culpable negligence, and involves that a person wilfully misconducts himself who knows and appreciates that it is wrong conduct on his part in the existing circumstances to do, or to fail or omit to do (as the case may be) a particular thing and yet intentionally does or fails or omits to do it, or persist in the act, failure or omission regardless of the consequences." Per Johnson J. in Graham v. Belfast and Northern Counties Railway [1901] 2.I.R. 13, which was cited with approval by Lord Alverstone in Forder v GWR [1905] 2KB 532, who added "or acts with reckless carelessness, not caring what the results of his carelessness may be."

"Wilful misconduct, to put it most shortly, as it has often been put in the past, is misconduct to which the will is a party, and it is something which is wholly different in kind from mere negligence or carelessness, however gross that negligence or carelessness may be. I think the first thing for you to remember is that the will must be party to the misconduct, and not merely a party to the conduct of which complaint is made. Let us take an example: if the pilot of an aircraft knowingly does something which subsequently a jury find amounted to misconduct, those facts alone do not show that he is guilty of wilful misconduct. To establish wilful misconduct on the part of this imaginary pilot it must be shown not only that he knowingly (and in that sense wilfully) did the wrongful act, but also that when he did it he was aware that it was a wrongful act - that is to say, he was aware that he was committing misconduct." per Barry J. in Horabin v BOAC [1952] 2 Lloyd's Law Reports 450 at page 459.

"If I summarise the principle in my own words, it would be to say that for wilful misconduct to be proved there must be either (one) an intention to do something which the actor knows to be wrong or (two) a reckless act in the sense that the actor is aware that loss may result from his act and yet does not care whether loss will result or not or, to use Mr Justice Barry's words in Horabin's case, 'he took

a risk which he knew he ought not to take' per Longmore J. in National Semiconductors v UPS [1996] 2 Lloyd's Reports 212 at 214.

"Further, a person could be said to act with reckless carelessness towards goods in this care if, aware of a risk that they may be lost or damaged, he nonetheless deliberately goes ahead and takes the risk when it is unreasonable in all the circumstances for him to do so." Per Beldam LJ. In Laceys Footwear (Wholesale) Ltd v Bowler International Freight Ltd [1997] 2 Lloyd's Reports 369, at page 374."

26. Dawn l-istess definizzjonijiet jissemmew ukoll f'sentenza moghtija mill-Qorti ta' l-Appell Ingliza, fit-2 ta' Mejju 2007, fil-kawza fl-ismijiet **TNT Global Spa v. Denfleet International Limited:**

"In reversing the decision of HHJ Kershaw QC (Queen's Bench Division, Manchester Mercantile Court), the Court of Appeal unanimously held that the bare fact of the lorry driver admitting he fell asleep at the wheel (and, by reasonable inference, was aware that he had begun to feel sleepy), was insufficient to justify a finding of 'wilful misconduct'. What was required to prove 'wilful misconduct' was proof that the driver had deliberately driven beyond the permitted time limits at law (Jones v. Martin Bencher [1986] 1 Lloyd's Rep 54) or something that had demonstrated to the driver that he could not beat his sleepiness, such as hitting the side of the road or realising that he had previously nodded off during the journey."

F'din is-sentenza Lord Justice Toulson *inter alia* rrimarka hekk:

*"To establish **wilful misconduct** within the meaning of the CMR, it is not enough to show that the carrier was at fault in failing to take proper care of the goods and that the carrier's conduct was the product of a conscious decision. It has to be shown that the actor knew that his conduct was wrong or was recklessly indifferent whether it was right or wrong; and, as part of that requirement, he must have appreciated that his conduct created or might*

create additional risk to the goods. The authorities have been referred to by Waller LJ.

*Fault or misconduct in the case of a motorist may or may not involve matters of degree. If a traffic light is red, it does not require any element of judgement on the part of the driver to know whether he should stop. But driver impairment may be a matter of degree. A driver's ability may be reduced for many reasons. Tiredness is one of them. A motorist may feel some degree of tiredness, possibly transient, but not believe that it is sufficient to impair his ability to drive with proper care. If so, that may involve negligent misjudgement, but not **wilful misconduct**. On the other hand, a motorist may be aware that his ability to drive is significantly impaired."*

27. Fid-dawl ta' dak li ntqal sa issa, din il-Qorti jidhrilha li l-kuncett ta' *wilful misconduct* jimplika konsapevolezza ta' ghemil hazin li jmur oltre minn semplici negligenza jew anke minn negligenza grassa. Fil-fehma tal-Qorti jkun hemm "*misconduct*" meta persuna taghmel, jew tonqos li taghmel, xi haga, bi ksur ta' xi dmir impost fuqha bil-ligi, jew bi ksur ta' xi dmir derivanti minn kuntratt maghmul skond il-ligi, billi, fis-sens ta' l-Artikolu 992 tal-Kodici Civili, tali kuntratt ghandu s-sahha ta' ligi ghal partijiet kontraenti.

Biex "*misconduct*" bhal din tkun tista' tikkwalifika bhala "*wilful*" evidentement huwa rikjest l-element soggettiv, u cioe` l-konsapevolezza mil-volonta` tal-persuna li tkun qieghda hekk tagixxi. Ghalhekk fil-hsieb ta' din il-Qorti, il-frazi "*wilful misconduct*" tirreferi ghal

(1) meta pesuna taghmel, jew tonqos li taghmel, xi haga, b'gharfien shih li hija qieghda malizjozament tikser xi dmir impost fuqha bil-ligi, jew

(2) meta persuna tagixxi "*recklessly*" jigifieri bla ebda kont ta' xejn, izda bil-konsapevolezza li dak l-agir taghha x'aktarx jista' jikkawza hsara, izda hija ma jimportahiex jekk dik il-hsara ssirx jew le.² F'dan il-kaz din il-persuna

---

² Kif diga` osservat, dan hu ekwiparabbli mal-intenzjoni pozittiva indiretta fil-kamp penali.

tkun fi stat ta' malafede ghax hija tkun konxja li qiegħda tiehu riskju li r-raguni tiddettalha li hija m'ghandhiex tieghu. Huwa proprju f'dan is-sinifikat li l-frazi "*wilful misconduct*" li tissemma' fil-Konvenzjoni tas-CMR għandha tigi interpretata.

28. Ma hemm l-ebda dubju li kien dover ta' l-appellant Bugeja li jindokra sewwa t-*trailer* bil-merkanzija go fih u li jassigura li dan ma jinsteraqx. Is-serqa grat proprju meta Bugeja halla l-vettura tieghu msakkra f'post mhux kustodit quddiem l-istabbiliment tas-Sittam għal cirka nofs siegħa, meta hu mar l-ufficcju ta' l-istess soċjeta` Sittam biex jigbor id-dokumenti tad-dwana. Certa negligenza tista' tigi inferita minn dan l-operat ta' Bugeja minhabba li għal dik in-nofs siegħa li t-*trailer* kien mhux kustodit, l-istess *trailer* kien fir-riskju li jinsteraq. Madanakollu, fid-dawl tal-provi akkwiziti fil-process u fid-dawl tat-tifsira li din il-Qorti jidhrilha li għandha tagħti lill-frazi *wilful misconduct*, fil-fehma ponderata ta' din il-Qorti l-appellant Bugeja la kien hati ta' negligenza grassa u wisq anqas ta' *wilful misconduct*. Din il-Qorti waslet għal din il-konkluzjoni wara li *inter alia* kkunsidrat is-segħenti fatturi:

a. Meta l-appellant Bugeja halla l-vettura in kwistjoni *unattended*, certament ma rrizultax li huwa għamel dan b'xi mala fede jew bil-hsieb li ssir l-hsara lill-hwejjeg ta' haddiehor. Lanqas irrizulta li huwa meta għamel hekk, agixxa *recklessly* u bil-konsapevolezza li l-operat tieghu kien sejjer aktarx jikkawza hsara lill-hwejjeg ta' haddiehor.

b. Ir-riskju tas-serq tat-*trailer* bil-merkanzija fih, fil-fehma tal-Qorti kien wiehed minimu u pjuttost remot għaliex il-vettura thalliet imsakkra u kienet mghammra b'apparat ta' kontra s-serq (anti-theft device). Bugeja ipparkja l-vettura f'post fejn normalment jigu pparkjati tali vetturi, cioe` fil-*parking bay* tad-ditta Sittam, precizament quddiem l-entrata ta' l-istess stabbiliment, minn fejn Bugeja mar jigbor id-dokumenti.

c. Tant ma hasibx li kienet se tinsteraqlu l-vettura, li fiha huwa halla l-affarijiet personali tieghu, anke dawk li facilment setghu jingarru fuqu, bhala ma huma l-licenzja tas-sewqan kif ukoll il-passaport, dokumenti dawn li kienu indispensabbli għalih fix-xogħol tieghu ta' vettural operanti

barra l-konfini ta' dawn il-Gzejjer. Irrizulta li biex huwa gie lura Malta huwa kellu jinzel fl-ambaxxata ta' Malta f'Ruma, minn fejn akkwista dokument li bih seta' jivvjagga lura lejn Malta.

d. Kienu precizament is-socjeta` attrici u l-agenti taghha fl-Italja, cioe` d-ditta Sittam, li tawh l-istruzzjonijiet specifici li jaghmel dak li kien qiegħed jaghmel meta grat is-serqa. Huma kienu jafu li huwa kien sewwieq wahdu u xorta wahda ordnawlu johrog barra mill-istabbiliment taghhom, cioe` ta' Sittam. Din il-Qorti ma tistax tikkondividi dak li qalet l-ewwel Qorti, u cioe` li l-appellant Bugeja kellu jsib lil xi hadd biex jindokralu t-*trailer* waqt li hu jmur jigbor id-dokumenti. Din il-Qorti tifhem li din kienet tkun impriza difficli għalih izda l-probabbilita` hija illi għal Sittam ma kienx daqshekk difficli li, wara li kienu tellghuh fl-ufficcju taghhom għalxejn precedentement meta d-dokumenti ma kenux għadhom lesti, huma setghu facilment jghidulu biex jirritorna fil-vettura tieghu u li huma kienu sejrin jibghatu d-dokumenti tramtie xi messaggier taghhom.

e. Is-sentenza appellata tikkostitwixxi *res judicata* għal fini tas-sejbien ta' responsabbilita` fil-grad ta' kwart fil-konfront tas-socjeta` attrici għal dak li gara. L-ewwel Qorti esprimiet ruhha f'dan is-sens:

"Lanqas is-socjeta` attrici ma tista' tehles lilha nnifisha minn kull responsabbilita`. Hija kienet ukoll accettat li d-drivers tat-trailers imorru fl-ufficcju ta' Sittam u dan minhabba l-ftehim li kien hemm bejnha u l-agenti taghha fl-Italja..... kien ftehim milhuq biex is-socjeta` Taljana tkun tista' tigbor xi *commissions extra* u b'rizultat tieghu nholqot procedura u vjaggi zejda li normalment id-driver ma kienx jehtieglu jaghmel."

29. Ta' min jirrileva wkoll li fiz-zewg gudikati **Micallef Stafrace v. Bowman** u **Galdes v. Bowman**, it-tnejn mogħtija mill-Prim Awla tal-Qorti Civili, presjeduta minn zewg gudikanti differenti, huwa fattur sinifikattiv li gie applikat il-perijodu ta' dekadenza ordinarja ta' sena u sittin gurnata. Dawn iz-zewg kawzi, kif inghad qabel, originaw

mill-istess operat ta' Bugeja, liema operat qieghed jigi ezaminat fil-kawza odjerna. Fihom, ma giex applikat il-perijodu ta' tlett snin, li kellu jigi applikat li kieku kien irrizultala li kien hemm *wilful misconduct* daparti ta' l-appellant Bugeja.

30. Konsegwenwtement din il-Qorti ssib li ma rrizultax sodisfacentement li kien hemm *wilful misconduct* da parti ta' l-appellant Bugeja, fis-sens ta' l-Artikolu 32 tas-CMR Convention u ghalhekk il-perijodu ta' dekadenza applikabbli ghall-kaz ma huwiex dak stabbilit mill-ewwel Qorti, cioe` l-perijodu ta' tlett snin, izda huwa dak ordinarju ta' sena u sittin gurnata skond l-Artikolu 32(1)(b). Mis-sentenza appellata stess jirrizulta li l-appellant Bugeja gie notifikat bic-citazzjoni odjerna, bhala kjamat in kawza, wara li dan il-perijodu ta' dekadenza ta' sena u sittin jum kien lahaq skada. Ghalhekk, l-eccezzjoni ta' l-appellant Bugeja, li l-azzjoni odjerna fil-konfront tieghu hija tardiva a tenur ta' l-imsemmi Artikolu 32(1)(b) tal-Konvenzjoni tas-CMR hemm lok li tintlaqa'.

31. La l-Qorti waslet ghal din il-konkluzjoni evidentement m'hemmx lok li din il-Qorti tkompli tindaga dwar l-aggravji l-ohra kontenuti fir-rikors ta' l-appell ta' l-appellant Bugeja.

32. Fil-fehma konsiderata ta' din il-Qorti, anke l-appell incidental i involat mis-socjeta` konvenuta hemm lok li jintlaqa' billi huwa gustifikat fil-kwadru tar-rizultanzi processwali. Huwa veru illi t-tielet artikolu tal-Konvenzjoni CMR jiddisponi hekk:

"For the purposes of this convention the carrier shall be responsible for the acts of omissions of his agents and servants and of any other persons of whose services he makes use for the the performance of the carriage, when such agents, servants or other persons are acting within the scope of their employment, as if such acts or omissions were his own."

33. Madanakollu, f'dan il-kaz, fil-hin li grat is-serqa, rrizulta li Bugeja kien qieghed jiehu struzzjonijiet direttament minghand is-socjeta` attrici kif ukoll l-agenti taghha Sittam. Dak li hu sinjifikattiv, fil-kaz odjern, huwa li

s-sentenza appellata sabet li s-socjeta` attrici kellha r-responsabbilita` taghha x'terfa' fil-hsara li giet kagjonata minhabba n-negligenza tas-sewwieq Bugeja. L-ewwel Qorti rriteniet li t-tragitt sa Milan u l-istruzzjonijiet li nghataw lil Bugeja u cioe` li dan kellu jaghmel il-pratika tad-dwana fl-istabbiliment tas-Sittam, minflok fil-Port ta' Livorno, kien arrangament li sar precizament biex is-socjeta` Taljana tigbor xi *commissions* addizzjonali. L-ewwel Qorti ziedet tghid fis-sentenza appellata li b'rizultat ta' dan inholqot procedura u vjaggi zejda li normalment is-sewwieq Bugeja ma kienx jinhtieglu li jaghmel. Dan is-sejbien ta' negligenza kontributorja kontenut fis-sentenza appellata sar *res judicata* in vista li l-appell intavolat mis-socjeta` attrici waqa' dezert u ghalhekk l-istess dikjarazzjoni ta' htija torbot lill-kontendenti f'din il-kawza. Kif sewwa rrimarkat is-socjeta` konvenuta fl-appell taghha:

"anke jekk verament kienet prassi li Bugeja icempel u jiehu l-istruzzjonijiet minghand Sittam Spa tul il-vjagg, jekk tali struzzjonijiet kienu hziena u esponew it-*trailer* ghar-riskju allura ma jistghux ibatu J & A Trucking il-konsegwenzi ta' dak ir-riskju."

Konsegwentement din il-Qorti jidhrilha li l-appell tas-socjeta` konvenuta huwa gustifikat.

34. Ghal dawn il-motivi,

1. tilqa' l-ewwel eccezzjoni tal-kjamat in kawza John Bugeja dwar id-dekadenza ta' l-azzjoni tas-socjeta` attrici skond l-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni tas-CMR, u f'dan is-sens tilqa' l-appell ta' l-istess kjamat in kawza;

2. tilqa' ukoll l-appell incidental ta' s-socjeta` konvenuta; u ghalhekk,

3. tirrevoka s-sentenza appellata u konsegwentement tichad it-talbiet tas-socjeta` attrici kemm fil-konfront tas-socjeta` konvenuta u kemm ukoll fil-konfront tal-kjamat in kawza, John Bugeja;

4. in vista` tal-komplessita` tal-meritu ta' l-odjerna kawza, ikun gust li jkun hemm temperament fil-kap ta' l-

Kopja Informali ta' Sentenza

ispejjez u ghalhekk, li l-ispejjez taz-zewg istanzi jibqghu minghajr taxxa bejn il-kontendenti kollha.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----